

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Ксьонжик І.В., к.е.н., доцент; Владечак Т.В., магістрант

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто проблеми управління розвитком підприємств аграрної сфери та інноваційними процесами. Досліджено сутність і особливості сучасних інноваційних процесів, розкрито основні напрямки інноваційної діяльності аграрних підприємств. Визначено необхідність розроблення інноваційної політики аграрних підприємств з метою підвищення ефективності їх функціонування.

The problems of managing the development of enterprises the agricultural sector and innovation processes. The essence and characteristics of modern innovation processes revealed major areas of innovation farms. The necessity of developing innovative policy agricultural enterprises to improve their effectiveness.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлена посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та інтеграцією України в міжнародний економічний простір, що зумовлює необхідність формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сільського господарства [1, с. 165-168]. Інноваційна діяльність є цілеспрямованим функціонуванням суб'єкта щодо створення, впровадження у виробництво і просування на ринок нових ефективних продуктів, науково-технологічних та організаційно-управлінських досягнень НТП, які приносять прибуток. Без інноваційних процесів не зможуть відбуватися структурні перетворення, динамічне економічне зростання і виведення економіки України на шлях сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації інвестиційно-інноваційної діяльності держави і підприємств та її впливу на розвиток національного господарства отримали своє висвітлення у наукових працях сучасних вітчизняних науковців і практиків: В.Д. Базилевича, Ю.М. Бажала [4], В.М. Геєця, О.І. Дація [2], М.Ф. Кропивка [6], М.М. Кулаєця [7] та ін. Вони розглядають теоретичні проблеми діяльності аграрних підприємств, аналізують соціально-економічні умови їх функціонування, визначають шляхи подальшого розвитку.

За високої позитивної оцінки наукових досліджень з вказаної проблематики окремі аспекти управління та ефективності інноваційних технологій у діяльності аграрних підприємств України залишаються дискусійними і потребують комплексного наукового вивчення, осмислення і переосмислення. Зокрема, невизначеними залишаються питання теоретико-методологічного характеру, пов'язані із розумінням особливості інноваційної діяльності та специфічними характеристиками інноваційних технологій аграрних підприємств [2, с. 65-76]. Також варто зауважити, що недостатньо опрацьованими нині є питання пошуку оптимальної моделі фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств, які за умов кризового фінансового стану і обмеженості фінансових ресурсів більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємств є вкрай актуальними.

Постановка завдання. Метою статті стало дослідження особливостей застосування інновацій у розвитку аграрних підприємств і розроблення, на цій основі, відповідних пропозицій щодо вдосконалення їх функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для економіки України та її аграрної сфери сьогодні характерне різке зниження показників інноваційної активності; збільшення тенденції зниження творчої діяльності підприємств в сфері нових технологій і нових видів продукції. Інноваційною діяльністю займається незначна кількість аграрних підприємств, переважна ж більшість із них взагалі в короткостроковій перспективі не ставлять перед собою таких завдань, посилаючись на нездоланні, в сучасних умовах, складності пошуку фінансування. Тому нині надзвичайно актуальним є розробка всіх аспектів розвитку інноваційної діяльності [3, с. 87-98].

Крім того, інноваційна діяльність в аграрній сфері – один із найважливіших шляхів підвищення продуктивності агропромислового виробництва, добробуту сільських мешканців і, в цілому, населення України. Розвиток вітчизняного агропромислового комплексу потребує невідкладного наукового обґрунтування економічних відносин між суб'єктами господарювання в умовах ринкової економіки. Теоретичне узагальнення шляхів реформування, подолання кризових явищ перехідного періоду і вибір правильних орієнтирів економічного розвитку АПК показує, що для подальшого його зміцнення необхідно спрогнозувати перспективу розвитку інноваційних процесів. Це сприятиме швидкому і ефективному трансформуванню сільського господарства, дозволить стимулювати всі види підприємництва і, водночас, забезпечить вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо для України з її великим аграрним потенціалом. Про це свідчать дані таблиці 1, де наведено показники виробництва найважливіших видів сільськогосподарської продукції на душу населення у найбільш розвинутих країнах Європи [4, с. 30-37].

Таблиця 1

Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на душу населення у країнах Європи та Україні, кг*

Показник	Великобританія	Італія	Франція	ФРН	Україна	Місце
Зерно – і зернобобові	405	295	1058	445	1033	2
Картопля	121	42	85	118	378	1
М'ясо	66	63	112	96	86	3
Молоко	262	204	519	450	469	2
Цукор	22	28	67	50	118,6	1
Масло тваринне	2,5	1,3	9,2	6,9	8,5	2

* Розроблено з використанням [5, с. 57-63]

У сучасних умовах господарювання інноваційно-інвестиційний потенціал аграрних підприємств слід розглядати як багатоелементну систему, що характеризується складом, сукупністю кількісних і якісних характеристик усіх наявних ресурсів, пов'язаних з функціонуванням і розвитком підприємства. Слід врахувати вплив на них зовнішніх і внутрішніх чинників, можливо-

сті їх інтенсифікації у перспективі, які взаємодіють в агропромисловому виробництві як єдине ціле і спрямовані на ефективну реалізацію проектів, програм і стратегій інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК.

Формування інноваційно-інвестиційного потенціалу аграрного підприємства – складний процес створення підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм для досягнення стабільного розвитку і ефективного здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності.

Інноваційний розвиток аграрної сфери не можливий без достатнього фінансового забезпечення. Сьогодні ключовою є проблема залучення інвестиційних ресурсів в інноваційний розвиток та їх раціональне використання. Від розв'язання даної проблеми залежать можливості подальшого економічного розвитку аграрного виробництва.

Інвестиційний дефіцит, зумовлений згортанням державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, відсутністю розвиненої фінансово-кредитної інфраструктури, зміною домінант державної аграрної політики, зумовленою вступом України в СОТ, перманентним збільшенням диспаритету цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, високим рівнем зношення матеріально-технічної бази аграрного виробництва, низькою інвестиційною привабливістю окремих сегментів аграрної сфери, - є фактично основною перешкодою для активізації інноваційного попиту товаровиробників. В умовах окресленого стану аграрної сфери, надзвичайно важливою є диверсифікація інструментів кредитної підтримки сільськогосподарських виробників, нагромадження власних інвестиційних ресурсів суб'єктами аграрного підприємства, запровадження оптимальних схем оподаткування і страхування, врахування екологічного чинника при розробленні інвестиційної стратегії потужних агропромислових об'єднань [1, с. 165-168].

Останніми роками спостерігається поживлення інтересу до українських сільськогосподарських підприємств з боку міжнародних інвесторів. Цьому сприяє вдале географічне положення України, високий аграрний потенціал вітчизняної економіки, потенційно високий споживчий попит, сконцентрований на відносно компактній території тощо. Тому збільшення інноваційного інвестування в аграрний сектор можливо здійснити за допомогою створення венчурних фондів. Проте варто зазначити, що, якщо в міжнародній практиці головним призначенням венчурних фондів є впровадження інновацій, у вітчизняних реаліях венчурні фонди зазвичай використовують в цілях легальної оптимізації оподаткування.

Збільшення загальної вартості активів венчурних фондів в Україні не призводить до адекватного зростання інвестиційних потоків в інноваційні сектори економіки, в тому числі і в аграрний [6]. Основними акцепторами інвестицій венчурних фондів є компанії зі сфер нерухомості, будівництва (понад 50 %) і фінансів.

Оскільки перспективний розвиток інноваційних технологій в аграрній сфері є критично важливим для майбутнього вітчизняної економіки, тому розвитку саме венчурного інвестування АПК, яке дозволяє залучати кошти приватного сектору для реалізації інноваційних проектів в аграрній сфері,

повинна приділятися особлива увага. Тому вважаємо, що вагомим напрямком подальших досліджень у сфері інноваційної діяльності та технологій в АПК повинні стати дослідження у напрямку розробки і впровадження ефективних механізмів венчурного фінансування у галузі.

Одним із найважливіших елементів діяльності аграрних підприємств має бути розробка їх інноваційної політики, яка міститиме у собі важливі стратегічні і тактичні аспекти. Інноваційна діяльність підприємств передбачає отримання певного ефекту, який потрібно оцінити з позиції його корисності суспільству і дії на навколишнє середовище. При цьому передбачається здійснення аналізу ефективності інновацій, що є необхідним етапом здійснення інноваційної політики і що, значною мірою, сприяє її коригуванню і оптимізації. Для того, щоб оцінити ефективність освоєння інновацій в аграрних підприємствах, варто скористатися показниками технологічної, економічної, соціальної та екологічної ефективності. Технологічна ефективність передбачає ступінь використання ресурсів підприємства [2]. Технологічна ефективність характеризується комплексом натуральних і вартісних показників, які відображають ступінь використання земельних, трудових, матеріальних ресурсів у процесі виробництва продукції, а також приріст ефективності елементів систем землеробства і тваринництва. Показники технологічної ефективності є основою визначення економічної ефективності, під якою розуміється ступінь реалізації виробничих відносин. У ринкових умовах вона є головною серед інших. Виражається економічна ефективність в отриманні певного ефекту, перевищенням доходу від виробництва над витратами на нього. За допомогою показників економічної ефективності визначається ступінь впливу науково-технічного прогресу на вдосконалення господарського механізму, зростання економічних показників і пришвидшення інтенсифікації галузі [7, с. 113-119].

Соціальна ефективність передбачає покращення умов життя, ступінь соціального розвитку. Екологічна ефективність розглядається як збереження екологічної обстановки під час підвищення продуктивності виробництва і гарантування населенню екологічно безпечних продуктів харчування [3, с. 87-98].

Таким чином, для того, щоб оцінити ефективність освоєння інновацій, треба користуватися системою показників технологічної, економічної, соціальної та екологічної ефективності. Такий підхід гарантуватиме аграрному підприємству постійне отримання вичерпної інформації про стан і ефективність інноваційних процесів.

Висновки. В аграрних підприємствах у найближчій і довготерміновій перспективі врахування інноваційного чинника повинно бути однією з вирішальних умов подальшого розвитку суб'єктів господарювання. Такий підхід дасть змогу поєднати ефективність інноваційної господарської діяльності суб'єктів господарювання аграрної сфери, а отже, слугуватиме в досягненні ними стратегічних цілей. Враховуючи вищезазначене необхідно відмітити, що для фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери необхідно:

- забезпечити організацію конкурентоспроможного виробництва аграрно-продовольчої продукції, що можливо завдяки концентрації інвестицій у пріоритетних сферах, зокрема здійсненню інвестицій в розвиток людського капіталу;

- переорієнтувати інвестиції у розвиток галузей сільського господарства з порівняно високою інтенсивністю виробництва, що сьогодні потребують якнайшвидшого відродження на новій техніко-технологічній основі, забезпечують створення додаткових робочих місць на селі та виробництво імпортозамінних товарів;

- впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти будівництва промислових об'єктів з переробки енергетичних продуктів і виробництва біопального, що сприятиме випуску альтернативних видів екологічно чистого пального, утилізації надлишків виробленої сільськогосподарської продукції та проміжної продукції промислового виробництва, створенню нових робочих місць, збільшенню доходів сільського населення та надходжень до бюджету [1, с. 165-168].

Здійснення інноваційної діяльності підприємствами АПК підвищить рівень їх конкурентоспроможності та покращить ефективність виробничо-господарської діяльності в цілому. Таким чином, перед аграрною сферою відкриваються широкі перспективи у зв'язку із загрозою світової продовольчої кризи, зростанням попиту на біопальне, відсутністю можливості розширювати посівні площі та нарощувати продуктивність сільського господарства основними аграрними країнами.

Список використаних джерел:

1. Жидяк О.Р. Інноваційний розвиток підприємств аграрної сфери: регіональний аспект / О. Р. Жидяк // - Економіка: реалії часу. – 2012. - № 2 (3). – С. 165-168.
2. Дацій О.І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України / О. І. Дацій // Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку. – 2011. - № 1. – С. 65-76.
3. Дем'яненко С.І. Інноваційне зростання – основа стабільності агропромислового комплексу / С. І. Дем'яненко // Наука та інновації. – 2005. – № 1. – С. 87-98.
4. Інноваційний розвиток економіки та напрямки його прискорення : наукова доповідь / Ю. М. Бажал, І. В. Одотюк, М. С. Данько, О. О. Лапко та ін.; ред. В. П. Александрова / НАН України; Інститут економічного прогнозування. – К. : Ін-т науки. – 2008. - № 9. – С. 30-37.
5. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення / О. В. Кот // Проблеми в аграрних формуваннях та його наслідки // Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку. – 2011. - № 1. – С. 57-63.
6. Кропивко М.Ф. Організаційні форми впровадження інновацій в агропромислове виробництво з використанням потенціалу аграрної науки / М. Ф. Кропивко, Т. С. Орлова // Економіка АПК, 2007. – № 7. – С. 11-18.
7. Кулаєць М.М. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України / М. М. Кулаєць, М. Ф. Бабієнко // Економіка АПК. – 2010. - № 6. – С. 113-119.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.